

Mag. Marija Lubšina Novak
Osnovna šola Brežice, ravnateljica
marija.lupsina@guest.arnes.si
040 842 504

Razvijanje različnih vrst pismenosti s pomočjo informacijsko-telekomunikacijske tehnologije

Povzetek

V projektu Berem in ustvarjam – se učim, ki sta ga v letih 2009–2010 sofinancirala MŠŠ in ESS, so učitelji in ravnatelji desetih slovenskih zavodov udeležili svoje ideje o uporabi sodobne IKT za spodbujanje razvoja različnih vrst pismenosti v okviru pouka in izven njega pri vseh učencih, še zlasti pri tistih s posebnimi potrebami ter pri učencih tujcih in učencih, ki izhajajo iz socialno manj spodbudnih okolij.

V projektu so skupaj z zunanjimi sodelavci razvili spletno aplikacijo SIMOS 2 in oblikovali didaktične modele, s katerimi so omogočili učencem ob uporabi IKT hitrejši in uspešnejši razvoj že znanih vrst pismenosti ter hkrati ustvarili zametke za razvoj nekaterih novih vrst.

Ključne besede: IKT, pismenost, branje, didaktični model, SIMOS 2 ...

Abstract

In the framework of the project »I am reading and creating – I am learning« which was co-financed by the Ministry of Education and Sport and ESS from 2009 to 2010, the teachers and the principals of ten Slovenian institutions effectuated their ideas regarding the use of contemporary ICT to be used during school lessons and otherwise to encourage the development of various types of literacy among pupils, especially those with special needs, pupils foreigners and pupils coming from socially less encouraging environments.

In the framework of the project a new website application SIMOS2 was established and new didactic models were formed together with the outside collaborators to enable the pupils faster and more successful development of already known types of literacy by using ICT as well as forming origins to develop new types.

Key words: ICT, literacy, reading, didactic model, SIMOS 2 ...

Uvod

Opismenjevanje je kompleksen, zahteven in dolgotrajen proces, ki se začne v ranem otroštvu v družinskem krogu, se gradi v vrtcu, osnovni in srednji šoli ter se zato, ker se svet stalno in hitro spreminja, nadaljuje vse življenje. Zaradi hitrega razvoja informacijsko-telekomunikacijske tehnologije (računalniki, računalniška omrežja, podatkovne zbirke, telefonsko in različna druga omrežja ...) pa postaja opismenjevanje in v nadaljevanju razvoja različne vrste pismenosti še toliko pomembnejše.

V slovenskem izobraževalnem sistemu (od vrtca do univerze) imata internet in računalnik posebno mesto že več kot deset let; slednji je po mnenju mnogih avtorjev eden izmed kvalitetnejših učnih pripomočkov pri pouku. »Računalnik nudi možnost sodobnejšega in kakovostnejšega pouka in poučevanja ter možnost individualizacije in diferenciacije ter prehoda od pouka, ki temelji na pomnjenju podatkov, k reševanju problemov, ki zahtevajo kreativno mišljenje.« (Planko 2010, str. 241) »Informacijsko-komunikacijska tehnologija razvija spretnosti in znanja, ki so vezana na moderne tehnološke procese ter na poznejše vključevanje v delo.« (Gerlič 2000)

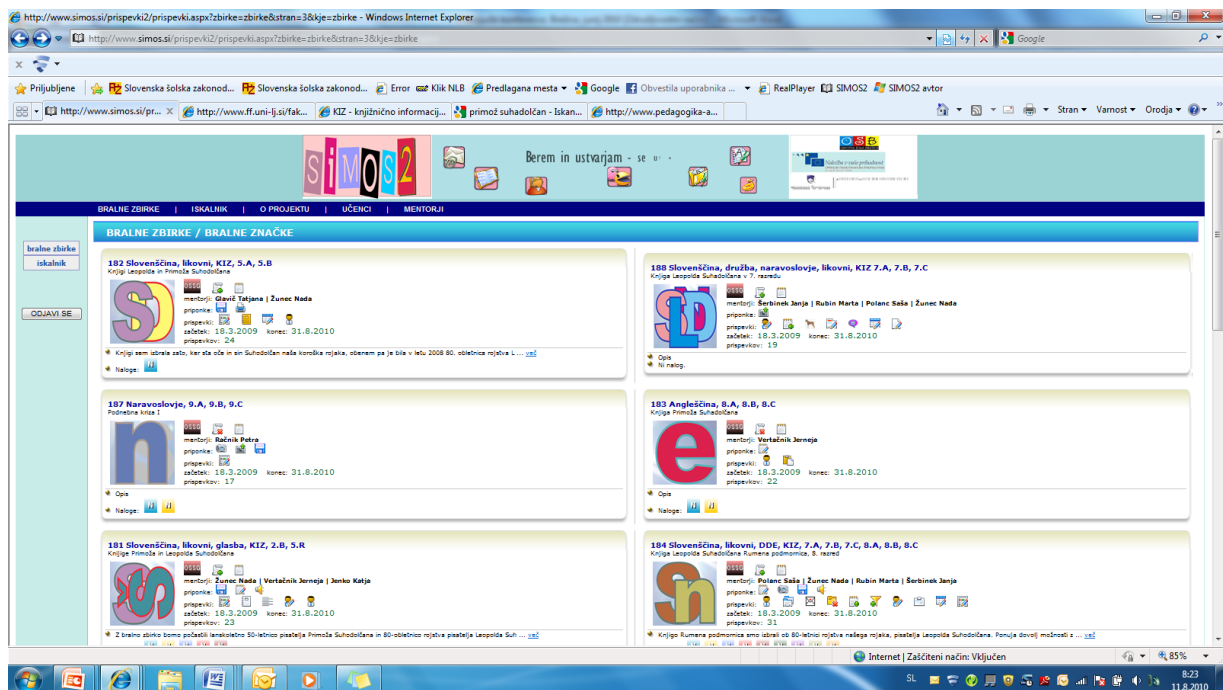
Kako lahko z uporabo IKT spodbujamo pri učencih razvoj različnih vrst pismenosti?

Izvajanje projekta Berem in ustvarja – se učim

Petinšestdeset strokovnih delavcev in članov konzorcija desetih zavodov (Osnovna šola Brežice kot vodja konzorcija ter konzorcijski partnerji Osnovna šola Grm, Osnovna šola Jožeta Gorjupa Kostanjevica na Krki, Osnovna šola Šmartno pod Šmarno goro, Osnovna šola Trbovlje, Osnovna šola Prebold, Druga osnovna šola Slovenj Gradec, Osnovna šola Bistrica ob Sotli, Osnovna šola Bizeljsko in Gimnazija Brežice) si je pred pričetkom projekta zastavilo temeljno akcijsko vprašanje, ki se je glasilo: *Kako bi lahko z dosledno uporabo IKT spodbudili učinkovitejši razvoj različnih vrst pismenosti v okviru pouka in izven njega pri vseh učencih, še zlasti pri tistih s posebnimi potrebami, pri učencih tujcih in učencih, ki izhajajo iz socialno manj spodbudnih okolij?*

Oblikovali so projektni (mrežni) tim, ki je skrbel za načrtovanje, izvajanje, spremljanje in evalvacijo projekta na nivoju mreže, ter deset razvojnih timov, ki so opravljali podobno delo na nivoju zavoda. Vsi konzorcijski partnerji in vsi strokovni delavci, vključeni v projekt, so sodelovali s strokovnimi sodelavci z IKT področja, zaposlenimi v računalniškem podjetju Arcadia Cad Center d.o.o Ljubljana.

Zunanji sodelavci, strokovnjaki z IKT področja, so v prvem letu izvajanja projekta izdelali pod vodstvom Bojana Gabrijelčiča za potrebe projekta spletno aplikacijo SIMOS 2, dostopno na spletnem naslovu <http://www.simos2.si/> (slika 1), ki vsebuje tri vsebinsko zaokrožena področja: spletno aplikacijo številka 1 za vodenje in spremljanje projekta Berem in ustvarjam – se učim (računalniška podpora vodji mrežnega tima, vodjem timov v zavodih in učiteljem mentorjem za evalvacijo projekta), spletno aplikacijo številka 2 (slika 2) za zajem podatkov pri pripravi gradiv in e-gradiv kot podporo za delo učiteljev ter spletno aplikacijo številka 3 (slika 3) za neposredno delo učiteljev in učencev z bralnimi zbirkami, seznamami literature, nalogami in navodili, kot pomoč pri vpisovanju prispevkov, za mentorsko oz. tutorsko delo učiteljev z učenci, komunikacijo učiteljev z učenci in starši ter za komunikacijo učiteljev s sodelavci, ki so pripravili spletno aplikacijo, in za njihovo medsebojno komunikacijo, za objavljanje prispevkov in izdelkov učencev ... Spletna aplikacija SIMOS 2 ima odprti del, dostopen vsem uporabnikom in obiskovalcem svetovnega spleta, in zaprti del, do katerega je možno dostopati z geslom in za katerega so si morali uporabniki (učitelji, ravnatelji, učenci, starši) izdelati prijavo v Windows Live ID.

Slika 1: Spletna aplikacija SIMOS 2 (<http://www.simos2.si/>) – odprti del, dostopen vsem

Slika 2: Spletna aplikacija SIMOS 2, namenjena učiteljem/profesorjem za vnos baz podatkov (zaprti del)

Slika 3: Spletna aplikacija SIMOS 2, namenjena delu učencev (zaprti del)

143 Slovenščina, glasba, 5.R, 8.B, 8.C, 9.A

Seznam nalog (maksimalno 11)

	Ident	BZB/BZN	Naslov naloge	Mentor	Priponka	Knjiga
Izberi Briši	135	143	Naloga iz glasbene vzgoje	zinka.skofca@guest.arnes.si	Naloge za učence - glasba.pdf	N
Izberi Briši	116	143	Vaje v slogu	bralna.ferencak@guest.arnes.si	naloge SLO.pdf	N

Naloga v priponki

Datoteka

Naloge za učence - glasba.pdf

[Odpri priponko](#)

[Zamenjaj priponko](#)

Naslov naloge

Naloga iz glasbene vzgoje

Sestavi in uredi besedilo

Naloge so v priponki.

Opomba

Naloga se nanaša na

BZB/BZN Knjižni naslov

[Shrani spremembe](#)

[Nazaj na BZB/BZN](#)

Slika 4: Spletna aplikacija SIMOS 2, namenjena delu učiteljev, profesorjev (popravljanje nalog in svetovanje učencem) – zaprti del

V prvem letu izvajanja projekta so šole na pobudo razvojnih timov, ki so jih vodili ravnateljice in ravnatelji, naredile analizo stanja pismenosti in na osnovi le-te pripravile akcijski načrt za izvedbo projekta.

Vodja projekta mag. Marija Lubšina Novak je zasnovala štiri osnovne modele za razvoj pismenosti, s pomočjo katerih so učitelji v drugem letu izvajanja projekta ob podpori informacijsko-telekomunikacijske tehnologije razvijali bralno in ostale vrste pismenosti pri vseh učencih, še posebej pri nadarjenih in tistih, pri katerih obstaja večja stopnja tveganja socialne izključenosti in neenakih možnosti – deprivilegiranih učencih, ki izhajajo iz manj spodbudnega okolja, učencih s posebnimi potrebami in učencih, katerih materni jezik ni slovenščina.

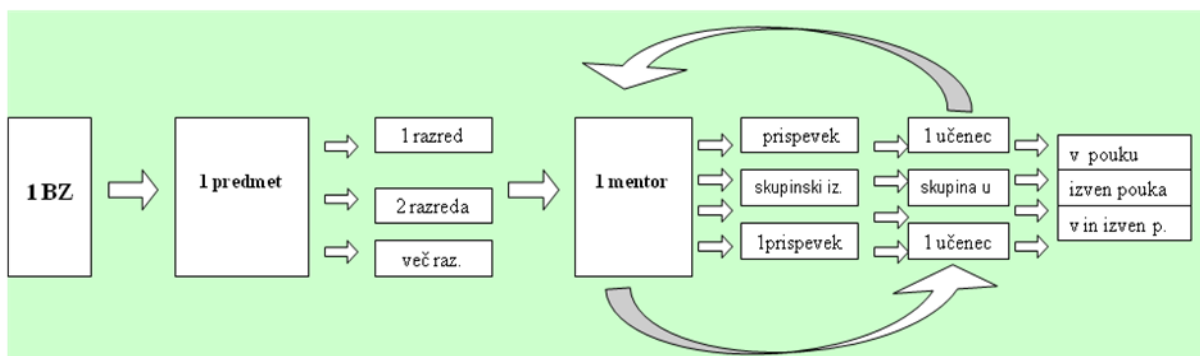
Delo so izvajali pri urah pouka, in sicer pri 15 različnih predmetih iz programa osnovne šole, osnovne šole s prilagojenim programom in gimnazijskega programa (od tega pri 2 izbirnih predmetih), ter v prostem času učencev (albanščina, KIZ – knjižnično informacijsko znanje). Najpogosteje je bila v bralnih zbirkah zastopana slovenščina, in to kar triintridesetkrat; ostali predmeti znatno manjkrat: angleščina devetkrat, naravoslovje osemkrat, likovna vzgoja petkrat, zgodovina, državljanska in domovinska vzgoja ter etika trikrat, fizika, glasbena vzgoja ter knjižnično informacijska znanja dvakrat, vsi ostali predmeti pa po enkrat.

Opis modelov za razvijanje različnih vrst pismenosti s pomočjo IKT

Modeli za razvoj različnih vrst pismenosti s pomočjo IKT so tesno povezani s spletno aplikacijo SIMOS 2 oz. bolje rečeno, spletna aplikacija je tesno povezana z modeli, saj je nastajala na njihovi osnovi. Modeli so narekovali takšne tehnične rešitve, ki omogočajo uresničevanje ideje o razvijanju različnih vrst pismenosti s pomočjo IKT.

Model 1: ena bralna zbirka pri enem predmetu v enem ali več oddelkih oz. razredih (ves oddelek ali samo posamezni učenci); en mentor

Učenci delajo individualno, skupinsko ali v tandemu, in sicer pri pouku ali izven njega – predvidoma individualno izven pouka; v tandemu in skupinsko pa pri pouku. Vsak učenec izdelava vsaj en individualni izdelek, kot skupina pa ti učenci lahko izdelajo tudi skupinskega. Model 1 ne predvideva medpredmetnih povezav, ampak timsko sodelovanje mentorjev in učencev (v primeru skupine). Takšnih bralnih zbirk je bilo 28.

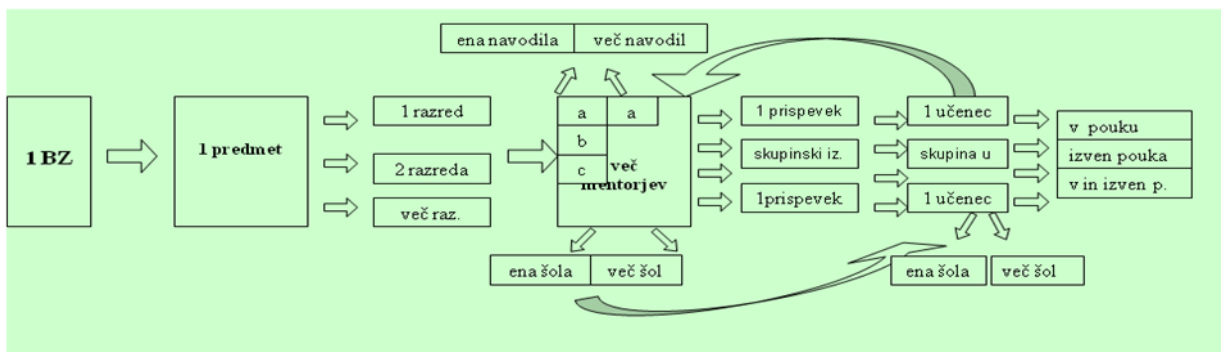

Slika 5: Model 1

Model 2: ena bralna zbirka pri enem predmetu v enem ali več oddelkih oz. razredih (ves oddelek ali samo posamezni učenci), več mentorjev iz ene ali več šol

Učenci iz ene ali več šol delajo individualno, skupinsko ali v tandemu, in sicer pri pouku ali izven njega. Vsak učenec ali skupina izdelava vsaj en izdelek – individualni in/ali skupinski. Model 2 ne predvideva medpredmetnih povezav, ampak timsko sodelovanje mentorjev in učencev (v primeru skupine).

Primer bralne zbirke Angleščina: Dve mentorici iz iste šole sta skupaj pripravili 11 vsebinsko in didaktično različnih nalog za učence 8. razreda OŠ. Naloge, ki so si jih učenci izbirali sami (glej <http://www.simos.si/prispevki2/prispevki.aspx?zbirka=13>), sta pripravili tako, da sta upoštevali različno predznanje učencev.

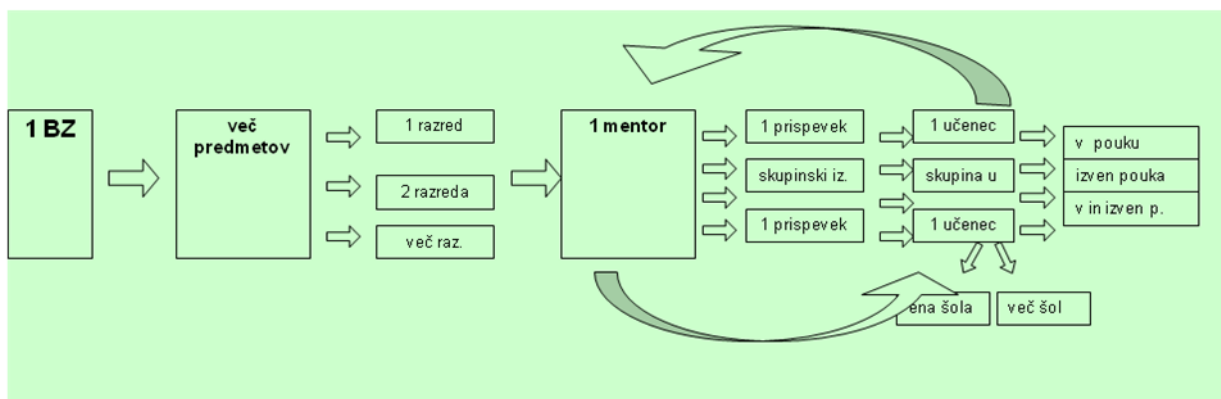

Slika 6: Model 2

Model 3: ena bralna zbirka pri več predmetih v enem ali več oddelkih oz. razredih (ves oddelek ali samo posamezni učenci), en mentor

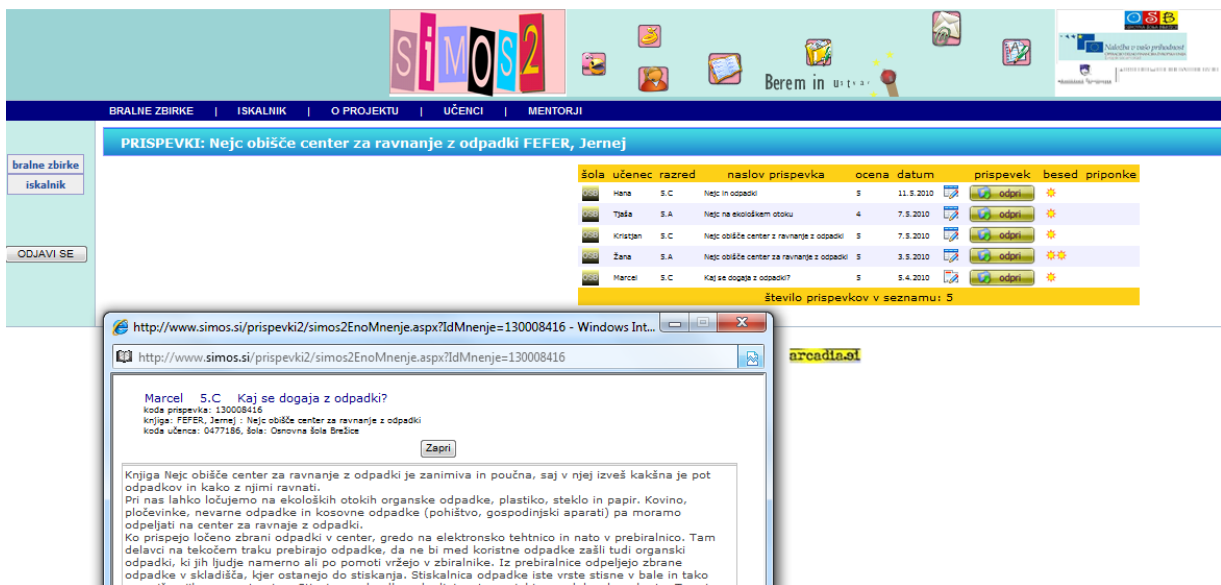
Učenci iz ene ali več šol delajo individualno, skupinsko ali v tandemu, in sicer pri pouku ali izven njega. Vsak učenec (skupina) izdelava vsaj en izdelek – individualni in/ali skupinski. Model 3 predvideva medpredmetne povezave in timsko delo učencev – v primeru skupine.

Primer: Osem mentorjev se je odločilo za tovrstni model. Za vodilni predmet so uporabili slovenščino, le v enem primeru angleščino, in vsebino medpredmetno povezali z naravoslovjem ali družboslovjem ali pa z likovno vzgojo (slika 8).

Slika 7: Model 3

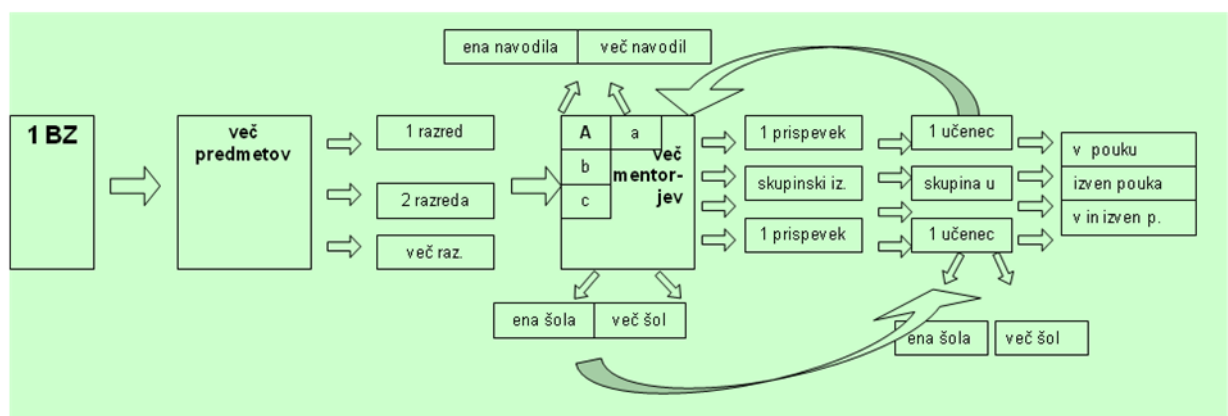
Slika 8: Spletna aplikacija SIMOS 2, primer medpredmetne povezave SLO-NAR v 5. razredu OŠ(odprti del)

Model 4: ena bralna zbirka, več predmetov v enem ali več oddelkih oz. razredih (ves oddelek ali samo posamezni učenci), več mentorjev iz ene ali več šol, od katerih je lahko eden vodja

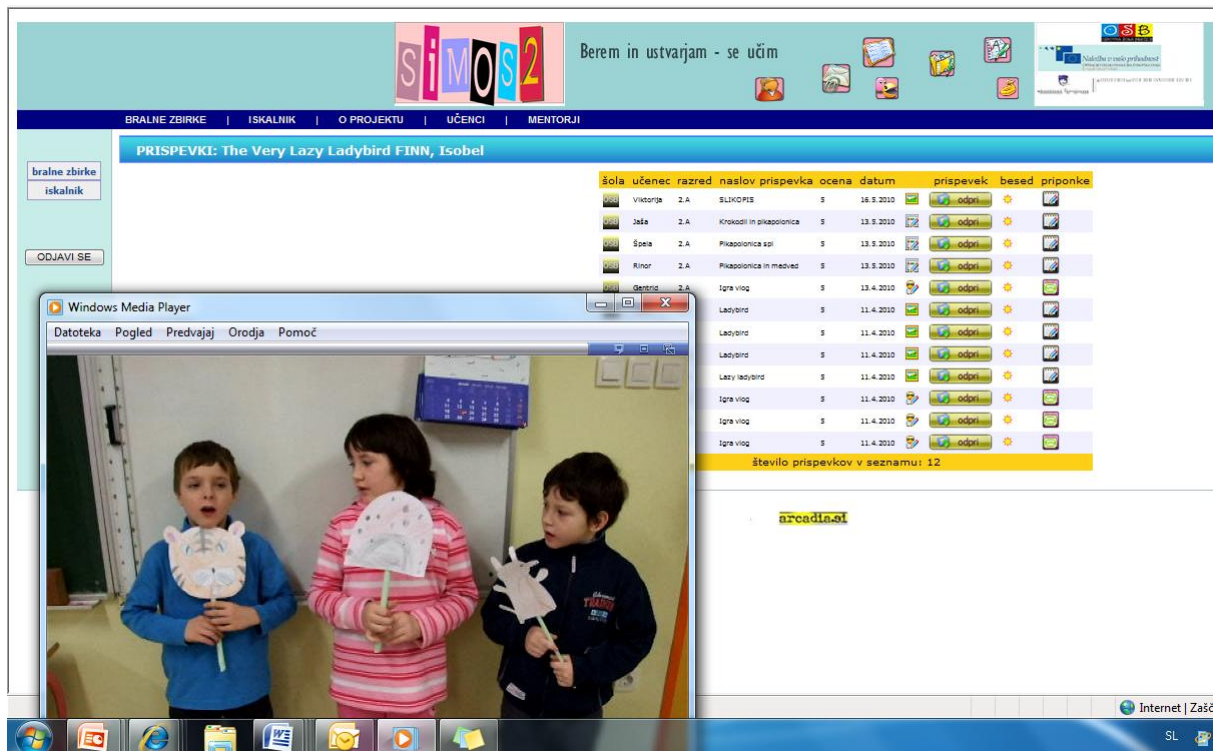
Učenci iz ene ali več šol delajo individualno, skupinsko ali v tandemu, in sicer pri pouku ali izven njega. Vsak učenec (skupina) naredi vsaj en izdelek – individualni in/ali skupinski.

Model 4 predvideva medpredmetne povezave in timsko delo ter timsko sodelovanje in poučevanje.

Primerov za model 4 smo imeli kljub zahtevnosti dela kar 13, saj je bilo v projekt vključenih 13 tovrstnih bralnih zbirk, ki vključujejo od najmanj dveh predmetov in dveh učiteljev do največ petih predmetov oz. vsebinskih področij ter štirih učiteljev. V tovrstnih bralnih zbirkah so najpogosteje sodelovali učenci tretjega triletja, redkeje pa učenci drugega in prvega triletja (npr. v 2. razredu so izvajali projekt Clil s poučevanjem nejezikovnih predmetov v tujem jeziku, slika 10, in medpredmetna povezava FIZ-MAT pri obravnavi vesolja v 9. razredu, <http://www.simos.si/prispevki2/prispevki.aspx?zbirka=138>).

Slika 9: Model 4

Slika 10: Spletna aplikacija SIMOS 2, primer medpredmetne povezave SLO-TJA v 2. razredu OŠ – projekt Cilil (učitelj izdelal video posnetek in ga objavi v spletni aplikaciji SIMOS 2)

Didaktični pristopi

Učitelji so umestili bralno zbirko v letni delovni načrt enega ali več predmetov, opredelili so cilje, naredili izbor knjig, izdelali naloge, opredelili kriterije za doseg ciljev, naredili terminski načrt ... (redefinirali so vsebino letnih priprav svojega predmeta).

S pomočjo različnih izobraževanj (predavanj, delavnic, web konferenc, samoizobraževanja) in timskega dela so se seznanili s spletno aplikacijo SIMOS 2 in vanjo vnesli podatke: bazo učencev, bazo knjižnih naslovov, nabor nalog, navodila za delo ... (slika 2).

Učence so seznanili z bralno zbirko in s kriteriji za doseg ter jih pri pouku motivirali za sodelovanje.

Učenci so s seznama ponujene literature za posamezno bralno zbirko (nekatero bralne zbirke so imele obvezen nabor knjižnih naslovov, pri nekaterih pa so lahko učenci izbirali, kaj bodo brali) v knjižnici izbrali eno ali več knjig in jo/jih prebrali. Nekateri so se odločili tudi za branje knjig v elektronski obliki.

S pomočjo učiteljev in računalnikarjev na šoli so se učenci seznanili s spletno aplikacijo SIMOS 2 in jo začeli uporabljati: naučili so se logirati – izdelati poverilnico Windows Live ID – ter pripraviti različne vrste prispevkov (obnova knjige, povzetek, nadaljevanje zgodbe, nova zgodba, ocena, ilustracija strip, fotografija ...) in jih samostojno ali ob pomoči mentorjev prikazali s pomočjo različnih vrst priponek (zvočna, grafična, video, skenirana ...

datoteka) ter s pomočjo spletne aplikacije SIMOS 2 (zaprti del) poslali učiteljem v pregled (slika 4).

Učitelji so v spletni aplikaciji SIMOS 2 (zaprti del) pregledali prispevke in učencem svetovali izboljšave; svoj komentar in popravke so poslali (vrnili učencem) prav tako s pomočjo spletne aplikacije SIMOS 2. Izmenjava med učitelji in učenci je trajala tako dolgo, dokler nista bila tako učitelj kot učenec zadovoljna s prispevkom; končni prispevek so učitelji objavili na spletni strani SIMOS 2 (dostopni vsem).

Nekaj primerov različnih bralnih zbirk, ki kažejo, kako lahko s pomočjo modelov in spletne aplikacije SIMOS 2 razvijamo pri učencih različne vrste pismenosti

Večina bralnih zbirk je bila oblikovanih tako, da so bile po zahtevnosti dostopne vsem učencem. V okviru določene bralne zbirke so učenci pogosto svobodno izbrali knjigo (razen pri bralnih zbirkah, pri katerih so učitelji predvideli samo en književni naslov) in jo prebrali, v nadaljevanju pa so velikokrat lahko izbirali tudi med različno vsebinsko in tehnično bolj/manj zahtevnimi nalogami – te pa so morali s pomočjo spletne aplikacije SIMOS 2 po branju še opraviti.

- Zmanjševanje primanjkljajev zaradi manj spodbudnega okolja

Nekaj primerov bralnih zbirk: Moja prva bralna zbirka (1. razred in OPB), Enakost – drugačnost (SLO in TJA), Razumem/ne razumem drugačnih (SLO-DIE-ZGO), Zmanjšujmo nasilje (SLO in GEO)

- Zmanjševanje primanjkljajev pri učencih s posebnimi potrebami

Primer bralne zbirke: Vzgojne teme v basnih (pri pouku in izven njega ter v sodelovanju s starši; 6.–9. razred OŠPP)

- Spodbujanje nadarjenih učencev

Nekaj primerov bralnih zbirk: Romeo in Julija (TJA – gimnazija), Mladi raziskovalec (NAR in BIO), Astronomija, energija, energetika, vreme (logika in fizika), Mitologija (SLO in ZGO)

- Spodbujanje učencev, katerih materni jezik ni slovenščina

Primer bralne zbirke: Moj jezik, tvoj jezik (SLO in albanščina)

- Spodbujanje bralne kulture

Nekaj primerov bralnih zbirk: Bralni krožki v knjižnici (SLO-DRU-LVZ-NAR – primeri bralnih zbirk pod številkami 181, 182, 184, 188)

Kako smo razumeli pismenost oz. katere vrste (oblike) pismenosti smo razvijali s pomočjo informacijsko-telekomunikacijske tehnologije?

Pismenost – »/.../ trajno razvijajoča se zmožnost posameznikov, da uporabljajo družbeno dogovorjene sisteme simbolov za sprejemanje, razumevanje, tvorjenje in uporabo besedil za življenje v družini, šoli, na delovnem mestu, v družbi« (Nacionalna strategija za razvoj pismenosti, 2006, str. 7).

Definicija pismenosti, opredeljena v Nacionalni strategiji za razvoj pismenosti, nas navaja k temu, da pismenosti ne razumemo zgolj kot branje, pisanje, govorjenje, poslušanje ali kot branje, pisanje, računanje, temveč tudi kot:

- *Tvorjenje besedil v različnih okoliščinah in z različnimi sredstvi – poznavanje izraznih sredstev (jezikovni/nejzikovni sistemi)*

Kako se to odraža v projektu Berem in ustvarjam – se učim?

Po branju umetnostnih in neumetnostnih besedil so učenci pri pouku in v prostem času ustvarjali različna besedila (prozna, dramska, pesniška) individualno, v tandemu ali v skupini in jih v spletni aplikaciji SIMOS 2 predstavili z različnimi izraznimi sredstvi – z literarnim ali notnim zapisom, filmskim ali samo zvočnim posnetkom, z animacijo, gibom ...

Primer: <http://www.simos.si/prispevki2/prispevki.aspx?MNENJE=00009386>.

- *Poznavanje pomena konteksta posamezne jezikovne rabe*

Kako se to odraža v projektu?

Eden od primerov za to trditev je film Princeska z napako, posnet po istoimenski knjigi, ki se naslanja na dogajanja v Srebrenici, in mnogi drugi izdelki učencev, objavljeni v spletni aplikaciji SIMOS 2 (glej film Princeska z napako, ki je posnet po scenariju učencev in je nastal v okviru projekta).

- *Zmožnost pridobivanja informacij iz različnih virov*

Kako se to odraža v projektu?

Učenci so poleg predpisane literature posegli tudi po drugi literaturi in ostalih virih informacij (internet, pogovori z različnimi osebami ...), za katere so se odločili po lastnem izboru.

- *Zmožnost kritične uporabe informacij – kritična pismenost*

Kako se to kaže v projektu?

Učenci so razmišljali in presojali o vsebini prebranega ter svoja mnenja, ocene in poglede zapisali v spletno aplikacijo SIMOS 2 (glej prispevke učencev na <http://www.simos2.si/>); vrednotili so svoje izdelke in izdelke sošolcev ...

Definicija pismenosti, ki jo navaja Nacionalna strategija, nas usmerja tudi k razumevanju novejših konceptov pismenosti, kajti tehnološki razvoj terja » ... spremenjene oblike bralne pismenosti in pisanja za nove okoliščine jezikovnih rab« (Grosman 2010, str. 17), in sicer v smislu:

- *Razvoja različnih vrst pismenosti*

IKT/informacijska/elektronska pismenost (IKT pismenost: razvoj spretnosti in veščin za uporabo spletne aplikacije SIMOS 2, e-pošte, izdelavo različnih vrst datotek – grafične, skenirane, power pointa, zvočne datoteke ...; informacijska pismenost: sposobnost prepoznavanja potrebe po informaciji, sposobnost samostojnega iskanja informacij, vrednotenja dobljenih informacij in izločanje nerelevantnih podatkov, razumevanje informacij in njihova uporaba v življenju; elektronska pismenost: tvorjenje različnih žanrov digitalnih besedil, elektronska književnost ...), državljanska, medijska, naravoslovna – okoljska, matematična, glasbena pismenost ...

Kako se to odraža v projektu?

V projektu je v 4 osnovnih modelih predstavljenih 50 različnih bralnih zbirk

(<http://www.simos2.si/>), ki so največkrat medpredmetno povezane in se nanašajo na različne predmete iz predmetnika OŠ (1.–9. razred), OŠPP (6.–9. razred) in gimnazije (1. in 2. letnik) iz družboslovnega, naravoslovnega in umetnostnega področja, npr.:

SLO-GEO-ZGO-DDE <http://www.simos.si/prispevki2/prispevki.aspx?zbirka=142>,

SLO-DRU-LVZ-NAR <http://www.simos.si/prispevki2/prispevki.aspx?zbirka=175>,

SLO-ŠVZ <http://www.simos.si/prispevki2/prispevki.aspx?zbirka=118>,

FIZ-MAT <http://www.simos.si/prispevki2/prispevki.aspx?zbirka=138>,

SLO-GVZ <http://www.simos.si/prispevki2/prispevki.aspx?zbirka=143>,

SLO-DDE-LVZ-KIZ <http://www.simos.si/prispevki2/prispevki.aspx?zbirka=184>,

BIO-NAR <http://www.simos.si/prispevki2/prispevki.aspx?zbirka=192>,

SLO-ZGO-DDE <http://www.simos.si/prispevki2/prispevki.aspx?zbirka=141>,

SLO-DRU (gimnazija) <http://www.simos.si/prispevki2/prispevki.aspx?zbirka=126>,

SLO-DRU (OŠ, 1. razred) <http://www.simos.si/prispevki2/prispevki.aspx?zbirka=145>,

SLO-ZGO <http://www.simos.si/prispevki2/prispevki.aspx?zbirka=148>,

SLO-NAR <http://www.simos.si/prispevki2/prispevki.aspx?zbirka=146> ...).

- *Razvoja večjezične in medkulturne pismenosti – povezanosti pismenosti z medkulturnim sporazumevanjem*

Kako se to odraža v projektu?

V projektu je predstavljenih več bralnih zbirk iz različnih tujih jezikov. Npr.: bralna zbirka slovenskega in albanskega jezika z naslovom Moj jezik, tvoj jezik mentorice Darje Mandžuka (glej prispevek Bralna zbirka Moj jezik, tvoj jezik), ki je bila oblikovana izven pouka in je vključevala učence albanske narodnosti od 2. do 7. razreda z zelo različnim predznanjem slovenščine. Z ustreznimi metodami, oblikami in tehnikami dela je mentorica ob uporabi njihovega maternega jezika (albanščine) in prvega ali drugega tujega jezika (angleščine) ter spletne aplikacije SIMOS 2 učence motivirala za učenje slovenščine in za spoznavanje slovenske kulture

http://www.youtube.com/watch?v=Ai7TUWg4bu8&feature=player_embedded#).

V projektu je predstavljenih tudi precej:

angleških <http://www.simos.si/prispevki2/prispevki.aspx?MNENJE=00039012>,

nemških <http://www.simos.si/prispevki2/prispevki.aspx?zbirka=140>,

španskih (<http://www.simos.si/prispevki2/prispevki.aspx?zbirka=190>)

bralnih zbirk ter medpredmetnih bralnih zbirk s področja

SLO-TJA <http://www.simos.si/prispevki2/prispevki.aspx?MNENJE=00038745>, zaradi česar se kaže potreba po sporazumevanju v več jezikih, in sicer od 1. razreda OŠ do gimnazije. Pa ne samo to, iz nalog, ki so jih učitelji zastavili učencem (učenci so glede na predznanje izbirali zahtevnost nalog sami), je moč videti, da se učitelji niso zadovoljili le s tem, da so učenci spoznavali jezik in se učili novih besed, ampak so spoznavali tudi kulturo, navade ljudi ..., kar vodi k višji medkulturni ozaveščenosti in medkulturni pismenosti učencev .

- *Razvoja večrazsežne pismenosti, ki jo razumemo kot »... obvladovanje različnih besedil z različnimi tehnologijami na družbeno odgovoren in kritičen način v družbeno, kulturno in jezikovno raznolikem svetu« (Vončina 2008).*

Kako se to odraža v projektu?

Učenci so pri branju literature, nalog in gradiv mentorjev uporabljali in ob tem urili različne tehnike branja (branje z razumevanjem, hitro branje, strateško branje ...). Brali so »navadne« in elektronske knjige, besedila na spletu, reševali e-gradiva, ki so jim jih pripravili učitelji.

Soočali so se z različnimi besedili:

umetnostnimi (<http://www.simos.si/prispevki2/prispevki.aspx?MNENJE=00031434>),

neumetnostnimi (<http://www.simos.si/prispevki2/prispevki.aspx?zbirka=192>).

Brali so nadbesedila – besedila v okvirčkih – in si ogledovali fotografije, skice ..., poslušali zvočne posnetke, sledili povezavam na svetovnem spletu (primer e-gradiva:

<http://www.simos.si/egradiva09/simos2/PrinceskaZNapako/index.html> in primer branja besedil v okvirčku ter sledenje povezavam).

Izbirali so med različnimi besedili, jih kombinirali in samostojno povezovali v celoto.

Pri prebiranju elektronskih besedil gre za nove procese bralne pismenosti, ki jih omogočajo elektronske oblike sporazumevanja in pri katerih gre za kombinacijo besednih, vizualnih, včasih tudi zvočnih sestavin. To se kaže tudi v primerih e-gradiv (slika 11) in elektronskih knjig, ki postajajo vse pogostejša stalnica učnega procesa. Meta Grosman pravi, »... da je elektronsko sporazumevanje ustvarilo povsem drugačne razmere za bralčevo doživljanje podatkov in tvorjenje pomena ...« (Grosman 2010, str. 19).

The screenshot shows the SIMOS 2 web application interface. On the left, there is a navigation menu with a search icon and a list of items under the heading 'PRINCESKA Z NAPAKO':

- PRINCESKA Z NAPAKO
- Glavni osebi
- Še nekaj o avtorici in r
- Naslovnice knjige
- Fatimina pesem
- Adamova pesem

The main content area is titled 'PRINCESKA Z NAPAKO' and describes a Slovenian social-psychological youth novel by Janje Vidmar. It includes a map of the Balkans region, highlighting the 'Fatimina pot' (Fatima's path) in red. The text describes the life of a Muslim, refugee family living illegally in a cold and damp apartment block. The main character is Fatima, a shy girl. She is interested in teachers and others, with whom she has a relationship.

Below the text, there is a form titled 'Vpiši manjkajoče besede:' (Enter missing words:). The form has five input fields with corresponding labels and information icons:

- naslov knjige
- ime avtorice knjige
- priimek avtorice knjige
- ime glavne osebe iz knjige
- ime fanta, v katerega se zaljubi Fatima

The form has an 'OK' button at the bottom right. At the bottom of the page, there are navigation icons, a page number '1 / 6', and a red arrow pointing down.

Slika 11: Spletna aplikacija SIMOS 2, primer e-gradiva, nastalega pri bralni zbirki 143 z naslovom Bralna zbirka Janje Vidmar

Učenci so poleg klasičnih knjig (linearno branje) brali tudi elektronska besedila, sestavljena iz besednih blokov in raznolikih vizualnih gradiv (film, video ...) ter se urili v nelinearnem branju, pri katerem zaporedje razbiranja posameznih sestavin ni bilo določeno in so si ga učenci določali sami (digitalna ali elektronska pismenost). Iz prebranega so morali prav zaradi

tega, ker vrstni red razbiranja posameznih sestavin pri elektronskem sporazumevanju ni določen (kot na primer pri linearnem branju), povzemati pomen (vsebino) iz vseh naštetih elementov in si ustvarjati svojo individualno sliko o prebranem.

Ob tem, ko so poleg elektronsko oblikovanih besedil pregledovali, analizirali ... tudi slikovno gradivo (grafe, tabele, avdio in videosestavine ...), pa so si razvijali tudi vizualno pismenost.

Vloga računalnika in interneta

Računalnik in internet sta zelo uporabna tudi v procesu razvoja otrokovih predopismenjevalnih zmožnosti začetnega in kasnejšega opismenjevanja. Učencem pomenita motivacijo za delo in omogočata aktivnejše sodelovanje. To motivacijsko moč IKT bi veljalo v šoli (zlasti pri pouku) še bolj izkoristiti. Izvajanje projekta nas je namreč pripeljalo do spoznanja, da so učenci zaradi IKT opravili veliko nalog (od lažjih do zahtevnih), ne da bi bili za izvedbo še dodatno zunanje motivirani – npr. z oceno. Res je, da so imeli pri delu veliko svobode pri izbiri knjižnih naslovov in nalog ter da so obveznosti opravljali daljši čas, ki so si ga sami razporejali; res pa je tudi, da so naloge opravili in izgovorov v stilu »... sem pozabil/a ...« je bilo malo. To nam kaže, da bi veljalo nekatere principe tovrstnega dela in uporabo IKT kot orodja uporabiti npr. tudi pri domačih in kakšnih drugih nalogah, ki se jih učenci radi izogibajo.

Če delajo učenci v parih ali v manjših skupinah, jim računalnik in svetovni splet omogočata več sodelovanja in medsebojne pomoči pri reševanju problemov. Iz izkušenj projekta lahko pritrdimo avtorjem, ki pravijo: »Opazimo lahko več oblik spontanega sodelovanja: posvetovanje, spontan pristop, sodelovanje, prenos idej« (Duh 2001).

Izkušnje nam kažejo, da je potrebno, da se učenci že zelo zgodaj seznanijo z IKT in njenim delovanjem ter da jo začnejo po svojih zmožnostih in na svoj način tudi čim prej uporabljati, predvsem zaradi že povedanega o principih razvijanja elektronske oz. digitalne pismenosti, še zlasti v povezavi z nelinearnim branjem. V te namene je uporaba informacijsko-telekomunikacijske tehnologije pri pouku še toliko bolj smiselna in potrebna, kajti učenci se morajo velikokrat preizkusiti v nelinearnem branju ter subjektivnem doživljanju informacij, ki jih imajo nato možnost pri pouku soočiti s subjektivnim doživljanjem informacij pri sošolcih in z učiteljem. Le tako se lahko naučijo razbirati ustrezen pomen informacij in si razvijati kritičen pristop do njih – razvoj večrazsežne pismenosti.

Prednost uporabe računalnika in svetovnega spleta za namene pouka (učenja in poučevanja) pa je po naših izkušnjah tudi v tem, da se je pouk zaradi uporabe orodij sodobne tehnologije lahko preselil iz učilnic v druga okolja in v čas, ki učencem in učiteljem bolj ustrezajo in so primernejši za ustvarjalno delo. V našem projektu so učenci in učitelji lahko delo opravili tudi doma in takrat, ko jim je to najbolj ustrezalo, saj so jim uporaba svetovnega spleta in aplikacije SIMOS 2 to omogočale (takšno možnost učenja na daljavo bi lahko npr. uporabili tudi pri dolgotrajno bolnih učencih). Za učence, ki doma niso imeli računalnika in interneta, pa je bilo poskrbljeno v šoli; v času pouka so imeli možnost uporabe računalnikov z dostopom do interneta v računalnici in učilnicah, izven pouka pa v knjižnici oz. v večnamenskem prostoru.

Z uvedbo in uporabo spletne aplikacije SIMOS 2 in interneta ter z načrtnim usposabljanjem učiteljev – (predavanja, delavnice, web konference, individualna svetovanja), učencev in staršev za njuno uporabo, ki posredno vključujeta tudi pridobitev mnogih drugih znanj in veščin, potrebnih za uspešno delo z računalnikom in internetom (kreiranje baz, prenos datotek, skeniranje, ustvarjanje pdf dokumentov, kreiranje video- in zvočnih datotek, snemanje, fotografiranje, obdelava fotografij, priprava e-gradiv ...), smo poleg že omenjenih ciljev pri vseh uporabnikih (učiteljih, učencih, starših) in v vseh zavodih dvignili nivo znanj, veščin (funkcionalno znanje) in pogostnost uporabe računalnika ter interneta pri pouku na znatno višjo raven, kot je bila pred vključitvijo v projekt.

Seveda ti procesi učenja in uporabe nove spletne aplikacije SIMOS 2 niso bili enostavni za učitelje, profesorje, učence in starše in so jim povzročali nemalo težav. Tako kot uvedba vsake druge novosti sta tudi seznanjanje s spletno aplikacijo SIMOS 2 in izvajanje projekta na njej terjali dodaten napor in čas vseh sodelujočih, ki ga ure, prikazane v časovnici projekta, ne zajemajo. Tega problema smo se zavedali že v času priprav akcijskih načrtov na začetku projekta, saj smo ob analizi stanja ugotovili, da se učitelji, profesorji, učenci in starši v različnih zavodih močno razlikujemo med seboj glede predznanja na področju rabe računalnika in interneta ter da imamo za tako obsežno nalogo, kot je izvedba vsebine projekta ob tako različnem predznanju s področja IKT, premalo časa – trajanje projekta bi moralo biti po našem mnenju podaljšano vsaj še za leto dni. Dodatne težave je povzročalo uporabnikom tudi odpravljanje napak na spletni aplikaciji SIMOS 2, saj nismo imeli časa, da bi to aplikacijo pred »frontalno« uvedbo testirali (preizkusili z manjšim številom avtorjev), kot smo prvotno načrtovali, ampak smo jo takoj, ko je bila vzpostavljena, dali v uporabo vsem učiteljem v projektu. Tako smo pomanjkljivosti in posebnosti v delovanju spletne aplikacije odkrivali sproti (z uporabo), kar je povzročalo mentorjem pri začetnem delu z njo dodatne nevšečnosti in preglavice. Spletna aplikacija SIMOS 2 pa je doživljala spremembe tudi med uporabo samo, in sicer zato, ker so avtorji spletne aplikacije upoštevali pobude učiteljev za njeno spreminjanje.

V projektu smo poleg tega, da smo učence učili spretnosti in veščin uporabe interneta, spletne aplikacije SIMOS 2, kreiranja računa Windows Live ID, uporabe e-gradiv ter uporabe in izdelave različnih vrst priponk, porabili veliko časa in energije za osveščanje učencev o varni uporabi interneta. Vemo, da je to proces, za katerega moramo stalno skrbeti in ga nadgrajevati, zato ni manjkal niti v našem projektu. Potrebno je bilo izobraževanje in osveščanje učencev in staršev o nevarnostih ter grožnjah, ki otrokom pretijo pri uporabi interneta, saj izkušnje kažejo, da sta nezavedanje in nepremišljena uporaba interneta največji napaki večine učencev in tudi ostalih uporabnikov.

Kaj je bila dodana vrednost projekta in katere priložnosti vidimo v bodoče?

Z izvajanjem projekta smo strokovni delavci konzorcija dokazali resničnost trditve, da pismenost »... ni zgolj funkcionalna sposobnost za branje in pisanje, ampak postaja temelj znanja in pogoj za stalno vseživljenjsko nadgradnjo tega znanja, zajema pa tudi smisel in ustvarjalen medsebojni vpliv s sodobnimi tehnologijami« (Bilić 2010, str. 193).

S snovanjem inovativnih modelov za razvoj različnih vrst pismenosti z uporabo IKT in za implementacijo le-teh v šolsko prakso (zlasti v okviru pouka) smo strokovni delavci postali kompetentnejši pri svojem delu. Pripravili smo podlage za vstop modelov za razvoj različnih vrst pismenosti s pomočjo IKT v kurikulum s ciljem povezovanja predmetov, učiteljev in učencev (medpredmetno povezovanje, timsko delo, timsko sodelovanje), s ciljem hitrejšega spreminjanja organizacije in didaktike pouka v smislu uvajanja IKT pri vseh predmetih, večje aktivnosti učencev ter spodbujanja njihove ustvarjalnosti in razvijanja kritičnega pogleda. Pridobljena znanja in izkušnje bomo lahko s pomočjo transferja prenašali na druga področja pedagoškega dela (spletna aplikacija SIMOS 2 npr. omogoča individualno in individualizirano poučevanje ter učenje – npr. posameznih književnih zvrsti, kot je denimo esej).

Z uporabo računalnika in spletne aplikacije SIMOS 2 je mreža vplivala na hitrejšo računalniško opismenjevanje učiteljev, učencev in posredno tudi staršev tako v smislu pridobitve uporabnih (funkcionalnih) znanj kot tudi digitalne pismenosti. Hkrati s tem pa je vplivala tudi na intenzivnejšo in kvalitetnejšo oz. ustrežnejšo uporabo IKT za namene pouka.

Zaradi vključitve staršev v projekt je postalo sodelovanje staršev z otrokom in s šolo bolj kvalitetno. Boljše je postalo zlasti sodelovanje staršev in mlajših otrok – z vključitvijo v projekt so preživeli skupaj več prostega časa, skupaj so brali in se o prebranem pogovarjali (družinsko branje) ...

Zanemariti ne smemo vpliva, ki ga je imel projekt na povečanje motivacije učencev za učenje različnih tujih jezikov oz. za intenzivnejše učenje vsaj enega tujega jezika ter na zgodnje učenje tujega jezika. Učenci, vključeni v projekt, so postali kompetentnejši na tem področju. Predpostavljamo, da bo to lahko vplivalo v njihovem nadaljnjem življenju na rast poklicne in prostorske mobilnosti na skupnem evropskem trgu delovne sile (zaposlovanje v tujini in vračanje z izkušnjami).

Pozorni smo bili tudi na dosledno vključevanje vseh učencev v delo, še posebej tistih iz ranljivih skupin, za katere smo delo prilagodili njihovim potrebam. Moramo pa poudariti, da je bilo delo v projektu že sicer naravnano na vsakega učenca posebej – individualizirano delo je potekalo zlasti v tistem delu projekta, ko sta si učenec in učitelj – mentor/tutor – v okviru spletne aplikacije SIMOS 2 izmenjevala e-sporočila, v katerih je učitelj učencu svetoval, kaj naj pri svojem izdelku še popravi oz. kako naj ga izboljša. Poskrbeli smo tudi, da so lahko vsi učenci dostopali do različnih pripomočkov (računalnik, internet, knjige), ter jim s tem dali možnost za zmanjševanje morebitnih primanjkljajev na učnem, kulturnem, sociološkem ... področju.

Ne nazadnje pa smo z vključitvijo v projekt strokovni delavci konzorcija dobili možnost in priložnost za preseganje klasičnega pouka v smislu povezovanja pouka in prostega časa učencev ter s tem povezovanje formalnega, neformalnega in informalnega učenja, saj so učenci v večji meri kot pred vključitvijo v projekt obiskovali knjižnico, brali, pisali in ustvarjali na različnih področjih.

Vse to nas pelje do zaključka, da smo z vključitvijo v projekt izboljšali kvaliteto dela pri pouku, in sicer na vseh šolah v konzorciju. To se je pokazalo tudi na zaključni konferenci 16. junija 2010 v Brežicah, na kateri so bile predstavljene ideje in inovativne rešitve učiteljev v

zvezi z didaktičnimi postopki pri razvijanju različnih vrst pismenosti, pri spodbujanju učencev k branju in ustvarjanju ... Prikazana pa je bila tudi pisana paleta izdelkov učencev, iz katerih je bilo moč razbrati njihovo pridobljeno znanje, ustvarjalnost ter skrbno strokovno vodenje učiteljev. Na zaključni konferenci se je tudi pokazalo, da želijo zavodi nadaljevati z začetim delom in predlagajo nadaljevanje projekta oz. začetega razvojnega dela. Zaradi tega so sodelujoči v projektu oblikovali in sprejeli akcijski načrt šol iz konzorcija za delo v bodoče.

Zaključek

S projektom Berem in ustvarjam – se učim je želel konzorcij v vsebinskem in organizacijskem smislu pokazati na skrite možnosti, ki jih imajo šole na razvojnem področju – če se povežemo, se poveča naša strokovna moč, tako vsakega posameznika v konzorciju kot tudi konzorcija kot celote. Na tak način se lahko šolski sistem, ki je sam po sebi precej rigiden, skozi manjše segmente hitreje in bolje razvija in posodablja, zaposleni pa hitreje strokovno napredujemo.

Z uvajanjem štirih modelov za razvoj različnih vrst pismenosti (tudi za razvoj povsem novih vrst pismenosti!) s pomočjo IKT v šolski prostor, ki temeljijo na: dobrem poznavanju didaktike, sodobnih definicijah pismenosti, možnostih, ki nam jih nudi sodobna informacijsko-telekomunikacijska tehnologija, medpredmetnem povezovanju, timskem delu, spodbujanju ustvarjalnosti, kritičnosti, učenju učenja in sodelovanju s starši, smo konceptu vseživljenjskega učenja dodali novo dimenzijo in vrednost – v šolske kurikule (zlasti na OŠ) smo vnesli jasno opredeljene cilje povezovanja predmetov oz. disciplin na področju razvoja pismenosti ter domišljene in izdelane strategije za njihovo doseganje (kurikularne povezave in sodelovalno poučevanje). Morda smo s tem in takšnim pristopom v segmentu razvoja različnih vrst pismenosti na področju didaktike nakazali smer napredka od medpredmetnega povezovanja do integralnega kurikula, na področju pismenosti pa nakazali smer razvoja od linearnega k nelinearnemu branju.

Literatura

- Bilić, V. (2010). Mnenje srednješolcev o kritični pismenosti v multimedijem okolju. *Sodobna pedagogika*, 61, št. 1, str. 192–207.
- Duh, M. (2001). *Računalnik pri likovni vzgoji*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Grosman, M. (2010). Kakšne pismenosti potrebujemo za 21. stoletje. *Sodobna pedagogika*, 61, št. 1, str. 17–27.
- Gerlič, I. (2000). Informacijsko-komunikacijska tehnologija in sodobna šola, vzročno-posledična razmerja. *Organizacija*, 35 (8), str. 470–472.
- Lubšina Novak, M. (2010). Modeli za razvijanje in izboljšanje ravni bralne in ostalih vrst pismenosti s pomočjo IKT za otroke in mladostnike.
- Nacionalna strategija za razvoj pismenosti (2006). Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport.
- Planko, Š. (2010). Začetno opismenjevanje z računalnikom pri likovni vzgoji. V: Hočevar, A. in Mazgon, J. (ur.). *Opismenjevanje učenk in učencev, pismenost mladih in odraslih – Vprašanja, dileme, rešitve*. Žalec, Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije, str. 241.
- Operativni program razvoja človeških virov za obdobje 2007–2013 (2007). Ljubljana: Služba Vlade Republike Slovenije za lokalno in regionalno politiko.

- Vončina, V. (2008). Večrazsežna pismenost kot jedro novega koncepta ... *Sodobna pedagogika.*, 59, št. 3, str. 52–63.